

zekerde. Opnieuw begon een periode van werkzaamheid, zelfs van groote arbeidsontplooiing, tot een zware, chronische ziekte hem aangreep, die, na zes jaren, in den dood eindigde (1906).

In heel grove trekken is dit Ibsens levensbeeld. Maar deze enkele lijnen bewijzen duidelijk genoeg, dat het leven van den dichter somber, zwaar, moeilijk is geweest. En, omdat altijd de uiterlijke omstandigheden en de daaruit groeiende innerlijke bewegingen van den kunstenaar van zeer grooten invloed zijn op het karakter van zijn werk, mogen we in deze sterk-geleekende verhoudingen zeker een der groote factoren zien, die Ibsens kunst en kunstelingen bewegen. Mede door de donkerheid van zijn leven is Ibsens werk geworden een worstelen om licht te midden van de overal hem benauwende problemen.

Intusschen, zijn aanleg lag ook in die richting. Ibsen was van nature een pessimist. „Er is iets in zijn oog, dat hem dwingt zwart te zien“ heeft Georg Brandes gezegd. Maar zijn pessimisme was niet melancholisch van aard, niet een gebogen gaan onder de tragiek van het menschenbestaan. Juist andersom, het had toorn en verachting tot grond, toorn over de onwaarschijnlijkheid en karakterzwakken der menschen, verachting voor de voosheid, den leugenachtigen schijn der maatschappij. Dat pessimisme heeft, zegt Brandes „iets krijgshaftigs, iets oproerigs; Ibsen klaagt niet, (maar) hij klaagt aan“. Wat hij zag in het leven, bij de menschen, in de sociale en ethische verhoudingen, „was alles oplegsel, vertooning, onwezenlijkheid. Onder dien schoonen schijn speurde hij overal vervreemding, verwarding; hij zag de grondslagen van heel de samenleving als verrot en vermolmd. En dat alles deed hem walgen van heel die komedie en bracht hem tot een meeloogenloos afbreken en ongehoord-scherpe kritiek.

In 't bijzonder richtte hij zijn aanvallen op de domme massa (men denke b.v. aan zijn „Spoken“). Daar zag hij al de vernielende elementen welig woekeren, het elkaar beïnvloeden met zwakheden en ondeugden, het meegesleurd worden doorschijnkrachten, het verslachte wilsleven, de ontzenuwde persoonlijkheid. En door die erkenning gegrepen, slingerde hij met titanisch geweld zijn individualiteitsheisch op die massa neer, belichamend in Stockmann (uit „Een vijand van het volk“) dien hij deed zeggen dat „de sterkste man is hij, die alleen staat“. „Waar het op aankomt“ schreef hij eens, „dat is de revolteering van den menschelijken geest“. De mensch moest los worden van alle afhankelijkheid, los van allen band der persoonlijkheidsbelommering en elken invloed van een ander. En juist dat miste hij onder de menschen en wrang-duidelijk teekende hij dat gemis in de figuren van zijn drama's. Waar die nog wel besef tonnen van een roeping, daar ontbreekt het hun aan geloof in die roeping en aan kracht om haar te volbrengen (men denke aan Rosmer in „Rosmersholm“) of ze worden geslingerd tusschen twee mogelijkheden en zijn te zwak om tot een keus, tot een besliste houding te komen (men zie de figuur van Juliaan den Myallige). Nergens ziet de diep-schouwende menschenkenner heuvast, moed van overtuiging, zekerheid van levenshouding.

Zoo komt het, dat vele, om niet te zeggen de meeste van zijn stukken een indruk nalaten van troosteloosheid en wanhoop (heel sterk is dat bij „Nora“ het geval). Als er nog een worstelen is in besef van levensroeping (b.v. bij Brand dan is daar tegenover de onontkoombare invloed van duistere machten, die tot onvermijdelijke mislukking leidt. Aanklacht, altijd weer, bittere, meeloogenloze, niets-ontziende aanklacht, samengevat in het snijende „alles of niets“ van Brand — dat is het leidende motief van al Ibsens werken.

Een groote, een geweldige kracht ontwikkelt dus Ibsen, maar het is uitsluitend negatieve kracht. Geen enkel positief element staat er tegenover. Voor wat hij neerhaalt, stelt hij niets in de plaats, omdat hij zelf geen mogelijkheid ziet, die de donker-werkelijkheid oplichten kan. Overal en in alles wijst hij verzieking aan, maar hij geeft geen geneesmiddel. Altijd ziet hij den verscheurenden invloed der daemones, maar nergens vindt hij een macht, die het verscheurde heelen kan. De wereld van leugen en bedrog, van schijn zonder wezen, ziet hij altijd ver vermogend boven elke hogere levens-sfeer. Ook het christendom, waarbij hij een tijdlang

zijn troost heeft gezocht, blijkt hem ten slotte onmachtig: Brand, die een christen wilde zijn, gaat onder, verliest het volkomen en voorgoed. Er is wel overal in de wereld strijd, schuld, haat, verguizing, maar nergens vindt Ibsen vrede, verzoening, liefde, toewijding. „De dichter van den twijfel“ is Ibsen, die scherp en grimmig-hartstoechtelijk de vragen en problemen ziet en aanwijst, maar in geen enkele van zijn figuren de oplossing van eenig probleem heeft tot stand gebracht — omdat het in zijn eigen ziel donker was en zwart.

Ibsen — een strijder, een eenzame strijder, want alleen tegen allen, onvermoeid, nimmer aftatend, moedig — maar zonder ideaal, zonder geloof in een uiteindelijke victorie, zonder zekerheid zelfs dat de weg dien hij ging, in de juiste richting leidde. Want in het bange woord van den beeldhouwer Bübeck (uit „Als wij dooden ontwaken“): „Lief ik als kunstenaar niet den mensch in mij sterven“ trilt duidelijk iets van zielshenuwning bij den dichter zelf.

Zoo Ibsen ziende als den eenzame, den „vijand van het volk“, komt onwillekeurig bij ons op de gedachte aan Bilderdijk, óók een eenzame, óók een strijder, óók alleen tegen allen, óók scherp en zonder aanzien des persoons in zijn aanval, óók midden in zijn tijd en dwars tegen den stuwenden stroom op. Maar dan — hij niet een strijder zonder ideaal, niet een banierdrager zonder vertrouwen in zijn banier, niet een mensch zonder grondslag om op te staan!

Zoo goed als Ibsen streed hij voor de waarheid, maar dan niet in twijfel aan de bestaansmogelijkheid eener absolute waarheid, doch in onwankelbare zekerheid, dat in Christus is de waarheid en het leven.

Niet minder dan Ibsen richtte hij zijn aanvallen op den geest der eeuw, maar dan niet om den mensch onafhankelijk te maken, hem te „revolteeren“, doch juist om hem weer gebondenheid te leeren aan God en Zijn Woord.

Deze tegenstelling, scherper naar mate men haar verder uitwerkt, komt op haar duidelijkst uit in de uitkomst van heider levensbeschouwing. Ibsen moest ten slotte eindigen in een vraagteeken — Bilderdijk zag achter alle problemen het: in hoe signo vinces van het kruis; Ibsen bleef met al zijn vragen staan in nevelen, in donkerheid-omhulling, in troesteloze zwartheid — Bilderdijk zag boven en rondom alle levensvragen het stralende licht van den Christus Triomfator; Ibsen sloeg al het menschelijke neer, maar vond geen kracht om het verslagene weer op te heffen — Bilderdijk wist, dat juist aan het verbrjzeld Gods genade zich openbaart.

Groote beteekenis heeft Ibsen gehad, groote waarde heeft zijn werk nog altijd, ook voor dezen tijd. Want, in den geweldigen vorm van zijn dramatisch vermogen, heeft hij de menschen wakker geschud, de gewetens gewekt, moreel besef verlevendigd. Hij heeft den zelfgenoegzamen 19en eeuw weer vragen geleerd. Maar hem antwoorden op dat vragen kon hij niet, omdat hij zelf geen antwoord had, omdat hij niet zag het Licht, dat alle donkerheid verdrijft en alle nevels opklaren doet: de glans, die in Christus over het leven is opgegaan.

C. T.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Staat en Maatschappij.

II.

In het voorgaande artikel is aangetoond hoe door onzen strijd tegen de leer der staatsonthouding, door de groote ontwikkeling der techniek en door den invloed van socialistische en democratische stroomingen, vooral op het terrein der gemeentepolitiek, een opvatting van de staatszaak naar voren kwam, die gevaarlijk is voor de zelfstandigheid van staat en maatschappij beide.

In de praktijk blijkt hier en daar zeer zeker verschil van gevoelen. Waar sommigen krachtens aanleg en opvoeding al vrij spoedig een taak voor de publiekrechtelijke organen zien, zijn er steeds anderen, die door soortgelijke oorzaken afwijzend daartegenover staan.

Toch spreekt het vanzelf, dat het niet dit verzet tegen het staats-socialisme dezer dagen is, dat richtsnoer voor antirevolutionaire politiek kan zijn.

Persoonlijke gevoelens en subjectieve inzichten zijn geen betrouwbaar compas op de staatkundige zee. Ook mag nooit het verwachte gevolg den doorslag geven.

De vraag of een bepaalde handeling eener gemeente winst of verlies voor de gemeentelijke financiën zal brengen, kan geen gewicht in de schaal leggen als over beginselen wordt gesproken.

Toch schijnt het soms alsof hier en daar het antwoord op deze vraag beslissend voor het handelen wordt geacht.

Een politiek door dergelijke „beginselen“ geleid is te karakteriseeren met de oude spreuk, „het doel heiligt de middelen“ en heeft in geen enkel opzicht met de antirevolutionaire beginselen iets uitstaande.

Wat dan? Moeten wij dan ondanks alle wisselingen en veranderingen aanvaarden een statische verhouding tusschen staat en maatschappij? Moeten wij hebben een starre indeeling in hokjes en vakjes: hier het vak waarin de staat naar eigen wil kan handelen en regelen en daar het vak voor de maatschappij waar de staat niet inkomen mag? De gedachte op zichzelf is al absurd, immers er zou uit volgen, dat de antirevolutionaire beginselen alleen maar toegepast konden worden in een bepaalden tijd en voor alle andere tijden ondeugdelijk waren.

Zelfs zou het de vraag zijn of men nog van „beginselen“ zou kunnen spreken; beginselen zijn immers een begin van ons denken en nooit een serie van te verrichten handelingen.

Ten slotte moet nog met een enkel woord bestreden worden de meening alsof ten dezen „de praktijk“ maatgevend zou zijn. Wel hoort men soms door practici de stelling verkondigen, dat alle theorie ondeugdelijk is en men ieder geval op zichzelf moet beoordeelen.

In deze meening schuilt een goed deel zelfbedrag. Wie naar een geval gaat om het te beoordeelen draagt in zich, bewust of onbewust, een vorm mee waaraan hij toetst.

Het volstrekt objectieve oordeel, dat men alsdan zal vellen en waarop men zich reeds bij voorbaat beroept is óók een theorie en een onjuiste bovendien.

Bovendien is handelen zonder beginsel onmogelijk, wie beweert, dat hij waar 't gaat over de verhouding tusschen staat en maatschappij, zonder beginsel kan handelen, heeft er wel degelijk een, al is het 't antirevolutionaire niet.

Trouwens het „algemeen belang“ dat in deze redeneering doel van het handelen heet te zijn, is geen vaststaande en door allen gelijkelijk erkende grootheid, verschillende menschen en groepen zien het op zeer onderscheiden wijze en hun kijk wordt bepaald door — hun beginsel.

De eenig goede basis waarop men zich te stellen heeft bij het beschouwen dezer moeilijke te regelen verhouding is m.i. het leerstuk van de soevereiniteit in eigen kring.

Oppervlakkig gezien zijn de kringen van staat en maatschappij niet te scheiden. Ontelbaar zijn de verhoudingen en handelingen der maatschappij, die door den staat worden geregeld en door het recht genormeerd.

Bezien wij de zaak echter nader, dan blijkt een groot verschil. Allereerst verschil in karakter.

In de maatschappij woont en werkt het economisch motief; het karakter van den staat is, wat ook zijn werkzaamheden mogen zijn, instituut des rechts.

Met dit onderscheid van karakter gaat gepaard een onderscheid in doel.

In de bonte dooreenwarreling der duizend en een belangen in de maatschappij klinkt het, „zoekt Uw voordeel binnen de grenzen van recht en moraal“. Daardoor botsen de belangen van personen en groepen, doch juist hier is de doelvervulling van den staat, die voor en boven allen is en bij het strijden der belangen de conflicten door het recht voorkomt of oplost of waar niet enkel regelen worden gesteld maar de staat zelf ook handelend optreedt, daar is toch steeds het motief dezer handelingen ontleend aan hetzelfde beginsel, waar door ook de handhaving der rechtsorde geïnspireerd wordt: „de staat is voor en boven allen“. Dit is in den grond niet anders dan een aanvaarding der rechtsstaatsgedachte, niet in den engsten zin van Kant en de oud-liberalen, maar, zoo men

dij voor

cultuurst

Ook w

niets toe

ding tus

Want de

ieder, di

danighe

optreedt

rechtighe

Ware

hoogsten

en socia

Wij m

gal in d

over de

bovenaa

nadeelig

Gewoc

en meen

toernstin

in het ge

't is wa

de man

het leve

in de m

later de

pelijke o

Daaro

te sluiten

zeggelijk

Wat wor

caak gel

voor he

De sp

wannee

hebben

zal zijn

diet alti

zelden

drongen

oiting a

men op

broertje

zijn de

veel not

zich doe

voorrech

staat op

denis va

van den

Zoon ki

m de c

Heeft

zijn bro

neer in

den an

gewekt

anders

hun te

hiefde w

Heel

corzaak

willen

maar gr

kan het

hand va

dan we

ook in

kinderen

gezag o

jongste

niet vo

inzien,

zwijgen

dat wel

werf b

ekande

kinderja

huichel

bedierf

als een

niemant

inzichten zijn
atkundige zo-
lg den door

ling eener ge-
gemeentelijke
gewicht in de
en wordt ge-

en daar het
voor het han-

nselen" geleid
spreuk, „het
in geen enkel
egnselen iets

ks alle wisse-
een statische
chappij? Mo-
in hokjes en
at naar eigen
het vak voor
inkomen mag?
bsurd, immers
olutionaire be-
ten worden in
lere tijden on-

men nog van
beginnselen zijn
en nooit een

kel woord be-
ten dezen „de
oort men soms
igen, dat alle
geval op zich

teel zelfbedrag-
te beoordeelen
ist, een vorm

at men alsdan
eeds bij voor-
een onjuiste
ginsel onnoge-
gaat over de
chappij, zonder
d degelijk een

dat in deze
heest te zijn,
ijklijk erkende
en groepen
ze en hun kijk

n zich te stel-
er moeilijke te
orstuk van de

igen van staat
Ontelbaar zijn
r maatschappij-
d en door het

dan blijkt een
n karakter.

erkt het econo-
staat is, wat
n. institut de

r gaat gepaard

duizend en een
het „zoekte Tw-
cht en moraal“
personen en
lvervulling van
is en bij het
door het recht
enkel regelen
ook handelend
motief dezer
beginsel, waar-
tsorde geluip-
hoven allen“
n een aanvaar-
in den engen
maar, zoo men

dit woord wensch, in den zin van den modernen cultuurstaat.

Ook waar dit woord aanvaard wordt geven we niets toe aan hen, die hiermee iedere onderscheiding tusschen staat en maatschappij prijsgeven. Want de bevordering der cultuur geschiedt, door ieder, die er aan meewerkt, in een bepaalde hoedanigheid en de hoedanigheid, waarin de staat optreedt is gekwalificeerd door de idee der gerechtigheid en niet door het economisch motief.

Ware dit trouwens niet het geval dan zoude hoogstens op grond van utiliteit tegen socialisme en socialisatie te strijden vallen.

E. VISSER.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De Gezinsopvoeding en haar Gevaren.

II.

Broers en Zusters.

Wij maakten onlangs attent op wat Dr. Vunderink gaf in de Bibliotheek voor Bijbelsche Opvoedkunde over de verhouding van Ouders en Kinderen. In bovengenaamd tweede deeltje wijst hij op de nadeelige zijde van het saam opgroeien.

Gewoonlijk letten we alleen op de voordeelen en meenen we, dat nergens een mooier, alzijdiger toerusting voor het leven gegeven kan worden dan in het gezin met veel kinderen, jongens en meisjes. 't Is waar, in de groote gezinnen worden veelal de mannen en de vrouwen gevormd, die later in het leven belangrijke plaatsen innemen en zoowel in de maatschappij als in hun eigen familiekring later de vruchten plukken van een gemeenschappelijke opvoeding met broers en zusters.

Daarom behoeven we evenwel de oogen niet te sluiten voor de gevaren, die er ook weer ontegenzeggelijk aan het saam opgroeien verbonden zijn. Wat wordt er niet gekibbeld en gevochten en hoe vaak geldt niet een verwijdering bij het opgroeien voor het geheele leven.

De sporen daarvan worden dikwijls al gezien, wanneer het tweede kind geboren is. De ouders hebben zich voorgesteld, dat de oudste wel blij zal zijn met broertje of zusje. Maar dat is lang niet altijd het geval. Zoo'n kind voelt zich niet zelden door den kleinen wereldburger opzij gedrongen en geeft op lang niet onduidelijke wijze afding aan zijn afgunst en nijd. Meermalen heeft men op moeten passen, dat zoo'n nijdig kereltje broertje of zusje geen kwaad deed. Niet altijd zijn de ouders hier onschuldig. Zij hebben wat veel notitie van hun oudste genomen en deze voelt zich door nummer twee maar al te veel van zijn voorrechten beroofd. Niet zonder leering voor ons staat op een der eerste bijbelbladen de geschiedenis van Kain en Abel vermeld en op de figuur van den oudste in de gelijkenis van den Verloren Zoon kunnen we tot onze nadere bekwaaumaking in de opvoeding nog wel wat meer letten.

Heeft ook de verhouding van Jozef tegenover zijn broeders ons niet wat te zeggen? Vooral, wanneer in een gezin de een voorrechten geniet boven den ander, wordt de doodelijke afgunst vaak opgewekt. De ouderen kunnen de jongeren dan niet anders zien dan als indringers, die een deel van hun levensvreugde, een deel van de ouderlijke liefde wegnemen.

Heel vaak worden de moeilijke verhoudingen veroorzaakt, doordat de ouderen over de jongeren willen heerschen. Is het verschil in leeftijd nu maar groot genoeg, dan gelukt dat soms wel. Zoo kan het nakomertje soms wel aardig aan den leiband van de groteren loopen. Die wil hun gezag dan wel erkennen en koesterl zich wederkerig ook in aller bescherming. Maar verschillen de kinderen weinig in leeftijd, dan laten ze zich het gezag over elkander niet aanleunen. Dan wil de jongste van den oudste niets hooren. „Ik doe het niet voor jou.“ De ouderen moeten daarom leeren onzien, dat zij bij huiselijke geschillen meer moeten zwijgen en niet moeten optreden tegen de jongeren. Dat wekt enkel wrevel en verbittert nog meer. Dikwerf blijven broers of zusters hun leven lang elkander antipathiek door deze conflicten in de kinderjaren. De jongste blijft in den oudere een luichelaar zien, een schijnheilige, die zijn jeugd bedierf en de oudste waardeert zijn jongeren broer als een onwillig, onmogelijk karakter, met wien niemand opschieten kan. Niet zelden komt het

dan ook voor, dat de verhouding tot vrienden beter is dan die tot de eigen hunsgeenooten.

Veel verbittering is ook reeds ontstaan, wanneer de jongere in een of ander opzicht boven den oudere uitmunt. Ze komen op school soms in dezelfde klas te zitten. Daar schuilt een gevaar in. 't Wordt licht een bron van veel ruzie. Zijn dan de onderwijzers of de ouders ook nog zoo dwaas, den jongere aan den oudere als voorbeeld te stellen, dan groeit daar niet zelden iets leelijks in twee harten: ongerechtvaardigde trots in het eene, doodelijke afgunst, soms haat in het andere.

Er zou ook nog gewezen kunnen worden op het gevaar, dat er in schuilt, wanneer jongens en meisjes, die half volwassen zijn, in hetzelfde gezin opgroeien. Vooral, wanneer dan de slaapgelegenheden niet een volkomen scheiding mogelijk maken is hier een gevaar aanwezig, dat de voortdurende waakzaamheid van de ouders vraagt.

Genoeg om te doen zien, dat de gezinsopvoeding ook weer haar schaduwzijden heeft, die evenwel niet van dien aard zijn, dat wij de gezinsopvoeding naar communistischen trant zonden willen opheffen. Veel eer prikkelen ze ons, om met onverdroten ijver te blijven werken aan de opvoeding van onze kinderen in hun natuurlijk levensverband. De Heilige Schrift geeft ons ook hierin menige leerzame geschiedenis. Behalve aan de boven reeds genoemde denken we nog aan David met zijn bedillende broeders en zelfs aan onzen Heiland, van Wien we lezen, dat Zijn broeders niet in Hem geloofden.

En voor menig ouder, die met een zwaar hart zijn kiyende kinderen ziet opgroeien, is het nog een heele troost, dat er later vaak heel wat van de ruzies vergeten blijkt en dat ze elkander nog trouw bijstaan in de moeilijkheden van het leven.

Gr.

G. MEIMA.

PERSCHOUW.

Het Calvinisme — het zwarte paard.

In zijn brieven aan zijn vriend Tychicus vertelt de Datema („Baarnsche Kb.“ etc.) iets van een Amerikaansch snuffje, dat (tot onze verootmoediging zij 't beleden) uit een dominees-mond komt (een preek, voorafgaand aan de avondmaalsbediening, tekst uit Openb. 6):

Het witte paard doet denken aan de leer van Jezus. Het roode paard betekent het socialisme. Het valse paard is een aanduiding van allerlei secten en sectaristen, die in allerlei verbleekende en verlepte kleuren misvormingen te kunnen geven van de woorden des Heeren. En, dan komt het eigenlijke. Komt de verklaring van het zwarte paard, waarop gezeten is een ruiter, met de weegschaal in de hand. Wat dit beteekent? Tychicus, dat kunt ge nooit raden. Daarom zal ik het maar dadelijk zeggen: het Calvinisme. Dat is het Calvinisme. Dat is het leerstuk van de Verkiezing en van de Verwerping.

Waarom? Wel, dat zit in die weegschaal. De Gereformeerden immers hebben — aldus deze dominee — een weegschaal. Ze rekenen zoo. Ze maken scheiding. Ze maken separatie, door te spreken van verkiezing en verwerping. Dat de genade niet aller is. En zoo wordt hier de leer onzer vaders, de belijdenis van onze Geref. Kerken, het geloof van de groote Hervormers, van vele kerkvaders, van de beste der martelaren, van de Apostelen des Heeren, van Paulus inzonderheid, vergeleken bij het zwarte paard niet alleen.

Maar, het wordt vergeleken bij het zwarte paard, in onderscheiding van de leer van Jezus.

Het Calvinisme, de Gereformeerde Belijdenis, de machtige stukken van Gods soeverein welbehagen, van de particuliere genade, van de vrijmacht des Heeren, van verkiezing en verwerping, zouden dus niet behooren tot, en zelfs in strijd zijn met, en afwijken van en ingaan tegen de leer van Christus.

Zeker, 't is raar. Maar niet raarder dan wat vroeger ook van gereformeerden kant uit de Openbaring zood „afgeleid“ werd.

De Kersten onder de vrijzinnigen.

In hetzelfde blad schrijft ds v. d. Meulen van Soest over de Evangelische Maatschappij en haar jongste gedenkboek:

Mannen van allerlei richtingen werken in dat boek samen. Verschillende vooraanstaande modernen, van Oordt, Cannegieter etc. en... o.a. ook De Kersten!

De Kersten en de modernen samengevat onder een naam hier. Dordt — tegen Rome.

Tenslotte:

Zeker, over het werk van Christus, over het

werk van den Heiligen Geest is met de Roomsche Kerk diepgaand verschil. Toch, de Roomsche Kerk loochent niet als de modernen de grondstukken der Christelijke religie.

Daarom is optrekken met modernen tegen Rome een leugen.

Haat tegen Rome verblindt hier!

Speculeeren op antipathie tegen Rome is een gemakkelijk werk. Zondig werk om daarmee onder de geloovige Protestanten verdeeldheid te zaaien.

Een citaat van Mr Dambrink (chr. geref.) wordt ten slotte met instemming gegeven.

Eigenwillige prediking.

Dr J. Douma van Britsum zet zijn artikelen over dit onderwerp voort in „Gron. Kb.“. Hij spreekt over de fout, dat men de Schrift „laat“ zeggen, wat men zelf zeggen wil. Bij wijze van illustratie spreekt hij over een geval, dat door hem bijgewoond werd: een preek over Samuel, die leed droeg over Saul. De prediker zei:

Saul was een door God verworpen, maar Samuel verachtte hem niet. Het smartte hem in zijn ziel, dat Saul, een eerst zoo veelbelovend jonge koning, zijn ondergang tegemoet ging. En waar is, zoo vroeg hij verder, vaak ons leed over ongelovigen, onze smart ook in de kerkelijke troebelen over diegenen die met ons breken? Toen moest ik even denken aan „oude Geeske“ in mijn gemeente, die bij het ruichtbaar worden dier troebelen, me zeide: „Ik moet alle dagen voor dien man (dr G.) hidden, want ik zou het zoo droef vinden, als hij, een leeraar, van de waarheid „afweek“. En zij stond in haar gebel waarlijk niet alleen.

Ook wees de prediker er op, dat allerlei misstanden in onze kerken ons oorzaak van leeddragen moeten zijn „en die worden ook al niet beter door Synodale Rapporten“. Bij die tirade dacht ik: moet de Synode dan soms niet in hare Rapporten de lijnen uitspelden voor door u ook allicht noodig geachte „reformatie“? Waarom teerheid geflacht ten opzichte van ongelovigen, en feitelijk liefdeloos over de Synode en haar arbeid geoordeeld? (Voor de Synode is trouwens, hoewel het de Zondag voor hare opening was, niet eens geboden!) Van een liefde tot allen behalve tot die ons 't allernaast moesten staan, houd ik niet, evenmin als van creëren over „Een in Christus“ en onderdehand op alle manier trachten scheurkerken te maken.

Oude Geeske komt niet op synodes. Maar het is verkeerd, te denken, dat ze daar geen familie heeft. Als men alleen het bidden aanneemt als bestaand, daar waar het op de hoeken der straten geschiedt, dan heeft men naar farizeeërs gezocht, al afgevend op „dezelfen“ en hun aanwezigheid gegrond op hun afwezigheid. Hetgeen wel eens gebeurt. En een goed synodaal rapport is verhooring van Geeskes wensch. Het is maar de vraag, of het waar is of niet. Maar het moet er nu eenmaal zijn.

Schriftgeleerden en zoo.

Dezelfde auteur maakt ook volgende zeer juiste opmerking:

Hij sprak over de Schriftgeleerden, zonder gelukkig de ongelukkige „toepassing“ te maken, dat hij ze nam als typen van orthodoxen en ook van rechtzinnigen Gereformeerden. Dat thema is zeer geliefd geweest, vooral bij hen die pas in de praktijk kwamen. En onze „mensen“ hebben boetpredikatie's over dit punt van vergelijking altijd ootmoedig aangehoord, omdat ze weten tot alle hoosheid geneigd te zijn, en er wel van houden goed „uitgekleed“ te worden, als ze ook maar weer „aangekleed“ worden. Maar ik was toch dankbaar dien Zondagavond die toepassing niet te hooren. Ze wordt wat erg afgezaagd en cliché-achtig, en is bovendien absoluut niet billijk, want de Schriftgeleerden waren heestemaal niet orthodox maar hadden allerlei verkeerde opvattingen.

Een les van Renan.

Prof. Grosheide schrijft in „N.H. Kbl.“:

Renan heeft zelf een geestelijke crisis doorgemaakt en is door zijn strijd met tal van menschen in aanraking gekomen. Hij is van het leven op de hoogte.

Juist daarom trof ons een woord, dat we onlangs bij hem lixen. In verband met zijn eigen overgang, spreekt hij over de beginselvastheid, bepaald die van de Roomsche kerk. De beginselvastheid overwint, dat weet Rome en houdt Rome vast. Ze wijl allerlei toegeven, maar in de hoofdzaak nooit, dat blijft de kracht van de Roomsche kerk.

Er ligt in deze woorden iets, dat we niet genoeg in het oog kunnen houden.

Wij Gereformeerden vormen een betrekkelijk kleine groep. Al is het type van ons Christelijk volksdeel zeer zeker nog Gereformeerd, degenen die op allerlei